

Stella Maris

**CORMAC
McCARTHY**

přeložil Ladislav Nagy

edice angloamerických autorů
ARGO

svazek 147

Stella Maris
**CORMAC
McCARTHY**

Z anglického originálu *Stella Maris*, vydaného nakladatelstvím

Alfred A. Knopf v New Yorku roku 2022,

přeložil a doslov napsal Ladislav Nagy.

Odpovědný redaktor Petr Onufer.

Jazyková redakce Lenka Sobotová.

Redakční spolupráce Jiří Vaněk.

Korektury Šárka Dohnalová a Anežka Dudková.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Ilustrace na obálce Hynek Martinec.

Grafická úprava a sazba Jana Vahalíková.

Vydalo nakladatelství Argo,

Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

argo@argo.cz, www.argo.cz,

roku 2024 jako svou 5472. publikaci.

Vytiskla tiskárna Těšínské papírny.

První vydání.

ISBN 978-80-257-4369-0

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas

Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383, fax: 226 519 387

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v internetovém knihkupectví

www.kosmas.cz.

STELLA MARIS
Black River Falls, Wisconsin

Založeno 1902

Od roku 1950 bezkonfesní klinika a hospic
pro péči o psychiatrické pacienty.

Lůžkové oddělení
Případ 72-118

27. října 1972

Pacientka je dvacetiletá žena, běloška židovského původu. Atraktivní, možná anorektička. Do ústavu přijela před šesti dny, podle všeho autobusem a bez zavazadel. Přijímací protokol podepsal dr. Wegner. Pacientka s sebou měla v kabelce igelitovou tašku plnou stodolarových bankovek – celkem zhruba přes čtyřicet tisíc dolarů –, kterou se pokoušela vnutit recepční. Pacientka je studentkou doktorského studia matematiky na Chicagské univerzitě a byla u ní diagnostikována paranoidní schizofrenie s dlouhodobou etiologií vizuálních i sluchových halucinací. V tomto zařízení byla v minulosti již dvakrát hospitalizována.

I

Dobrý den, já jsem doktor Cohen.

Nejste ten doktor Cohen, kterého jsem čekala.

To mě mrzí. Máte asi na mysli doktora Roberta Cohena.

Ano. Koukám, že u vás nemáte o doktory Coheny nouzi.

To asi ne. Jak se máte? Je vám dobře?

Jestli je mi dobře.

Ano.

Jsem ve cvokárně.

No, mimo to, chtěl jsem se zeptat.

Jak dlouho tohle děláte?

Nějakých čtrnáct let.

Tohle si budete nahrávat.

Myslím, že tak jsme se dohodli. Nevadí to?

Asi ne. Ačkoli jsem si tedy myslela, že jste někdo jiný.

Takže to vadí.

Ne. Je to v pohodě. I když bych chtěla říct, že jsem souhlasila jen s povídáním. Ne s žádnou terapií.

Ano. Chtěla byste se mě na cokoli zeptat? Než začneme.

Už jsme začali. Jako na co?

Možná byste mi měla říct něco málo o sobě.

No teda!

Ne?

Budeme tu taky malovat podle čísel?

Promiňte?

To je v pořádku. Já jen, že si ve své naivitě představuju, že by se dalo odstartovat po vektoru, který by se hantýrkou nezdeformoval do nevěrohodnosti.

Co vám vadí? Tón mého hlasu?

To je v pořádku. Uděláme to podle vás. Čert to vem.

No. Nerad bych začal nějak špatně. Jen jsem si prostě říkal, že byste mi třeba sama ráda řekla něco o tom, proč jste tady.

Neměla jsem kam jinam jít.

A proč zrovna sem?

Už jsem tu byla.

A proč jste sem tedy šla původně?

Protože jsem se nedostala do Coletty.

A proč do Coletty?

Tam poslali Rosemary Kennedyovou. Když jí vlastní fotr nechal udělat díru do hlavy.

Vy na tu rodinu máte nějaké vazby?

Ne. Ani jsem nic nevěděla o psychiatrických léčebnách. Prostě jsem si říkala, že jestli ji umístili právě tam, tak to asi je docela dobré zařízení. A jí podle mě ten mozek vyškrábli někde jinde.

Máte na mysli lobotomii.

Ano.

Proč jí to udělali?

Protože byla divná a její otec se bál, že ji někdo zbouchne. Prostě se nevyvedla tak, jak si fotřík představoval.

Tohle je pravda?

Ano. Bohužel.

Proč jste měla pocit, že musíte někam jít?

Myslíte tentokrát?

Ano. Tentokrát.

Prostě jsem ho měla. Odjela jsem z Itálie. Bratr tam ležel v kómatu. Chtěli ze mě dostat svolení ho odpojit. Chtěli, abych jim podepsala ty papíry. Tak jsem utekla. Nevěděla jsem, co jiného dělat.

Nedokázala jste se k tomu přimět? Nechat ho odpojit od přístrojů?

Přesně tak.

Je po mozkové smrti?

Nechci mluvit o bratrovi.

Dobře. Jen mi řekněte, jak se ocitl v kómatu.
Boural v autě. Závodil. Ale fakt nechci.
Dobře. Chcete se mě na něco zeptat?
Na co?
Na cokoli. Klidně i o mně. Můžu vám říkat Alicie?
Vy chcete, abych se vás vyptávala na vás.
Jestli chcete. Ano.
Učíte na univerzitě.
Na Madisonově. Ano.
Vím, kde ta univerzita je. Na akademika se oblékáte
dost dobře.
Děkuju.
To nebyl kompliment. Nejste psychoanalytik.
Jsem psychiatr.
Nejste ale doktor medicíny.
To náhodou jsem.
Co dalšího.
Jsem ženatý. Mám dvě děti. Žena řídí pro město dětský
program. Je mi třiadvacát.
Co děláte, když se nikdo nedívá?
Nic zvláštního. A vy?
Občas vykouřím cigaretu. Nepiju ani neberu drogy. A lé-
ky taky ne. Nemáte asi cigarety, co?
Ne. Ale mohl bych je přinést.
Dobře.
Co dalšího?
Potajmu rozmlouvám s údajně neexistujícími osobami.
Říkali, že jsem, víte co, hlavolam, ale já si to o sobě nemy-
slím. Lidem připadám zajímavá, ale já se s nimi prakticky
přestala bavit. Povídám si jen s kolegy cvoky.
Nebavíte se s ostatními matematiky.
Už ne. Tedy, s některými ano.
Proč to?
To je na dlouhé vyprávění.
Zabýváte se stále matematikou?
Ne. Tedy ne tím, co byste za matematiku označil.

Na co jste se v matematice zaměřovala?

Na topologii. Teorii toposů.

Možná bychom prozatím mohli matematiku přeskočit.

To je v pořádku. Stejně jsem nevěděla, co dělám.

To mě u vás překvapuje. Jiní matematici vám pomoci nemohli?

Ne. Taky to nevěděli.

Určitě vám nevadí, že to nahrávám?

Jasně že ne. Co když řeknu kurva nebo tak něco? Vlastně jsem to už asi řekla. A teď znova.

Nevím. Myslím, že dohoda zněla, že nebudete moct zasahovat do editace.

Já to vlastně nemyslím vážně.

Aha.

Alicia je v pohodě. Lepší než Henrietta.

Teď opět nemluvíte vážně.

Ne.

Dobře. Skutečně mi nechcete říct nic o svém bratrovi?

Začíná to znít jako program Eliza. Ne. Nechci.

Počítačový psychiatrický program.

Ano.

Dobře. O čem byste chtěla mluvit?

Nevím. Asi chci dělat chytrou. Jestli se mnou skutečně chcete mluvit, budeme si muset odpustit nějaký tyhle kecy. Nemyslíte? Co vy na to?

Myslím. Mám za to, že máte naprostou pravdu.

Jako třeba tohle.

Tohle jsou kecy?

Samozřejmě jsou to kecy. Ani náhodou si nemyslíte, že mám naprostou pravdu.

Chápu.

A prosím neříkejte chápu.

To znamená jen, že se snažím pochopit váš úhel pohledu.

Jste s někým v kontaktu?

Myslíte skutečné lidi?

Ideálně. Ano.

Vůbec.

S žádnými matematiky? S nikým z univerzity?

Já měla za to, že o matematice mluvit nebudeme.

Dobře.

Dál píšu Grothendieckovi, ale ten už z IHES odešel a neodpovídá. Což je v pořádku. Ani to nečekám.

To je matematik?

Ano. Nebo byl.

Kde žije?

Nevím, kde žije. Podle mě je pořád ve Francii.

To není moc francouzské jméno.

Není to vůbec francouzské jméno. Jeho otec se jmenoval Schapiro. Později Tanaroff. Nemá žádné občanství. Za války utečenec. Skrýval se. Utíkal, aby přežil. Jeho otec zahynul v Osvětimi.

A kam ty dopisy posíláte?

Na IHES. Vy vůbec netušíte, kdo to je, že jo?

Ne.

To je v pořádku. Byli jsme přátelé. Pořád jsme přátelé. Sdílíme stejně skeptický postoj.

K čemu?

K matematice.

Teď nevím, jestli úplně vím, co chcete říct.

To je v pořádku.

Jste skeptičtí vůči matematice?

Ano.

Ten obor vás nějak zklamal? Nechápu, jak může někdo být skeptický k celé vědní disciplíně.

Já vím.

Ale vás zklamala.

Dá se to tak říct.

Jak se to mohlo stát?

No. V tomhle případě za to mohla skupina zlých, deviantních a zcela zhoubných parciálních diferenciálních rovnic, které se spojily, aby uchvátily vlastní realitu z pochybné soustavy obvodů mozku svého stvořitele, něco na

způsob vzpoury, kterou popisuje Milton, a aby vyvšely svou vlajku jakožto nezávislý národ, co se nebude zodpovídat Bohu ani člověku. Něco takového.

Vám mé otázky připadají naivní.

Promiňte. Ne. Nepřipadají. Chyba v tomhle případě není na straně tazatele.

Je to významný matematik? Ten váš přítel.

Grothendieck. Obecně je považován za nejvýznamnějšího matematika dvacátého století. Pokud pominete skutečnost, že dvacátého století se dožili i Hilbert a Poincaré, Dedekind a Cantor. Což by se asi pominout mělo, protože své zásadní práce vytvořili v devatenáctém. A von Neumannova velká příznivkyně nejsem.

Je mi líto, ale ta jména vůbec neznám.

Já vím. To je v pořádku. Teda není. Ale dokážu se s tím smířit.

Grothendieck.

Ano.

Pracovala jste s ním?

Nevím, jestli by se to dalo nazvat spoluprací. Hodně času jsme si prostě jen povídali. Do institutu docházel vždycky v úterý. A často jsem bývala u něj doma. I jsem s jeho rodinou večeřela. Rozhovory se protahovaly dlouho do noci. V jistém smyslu jsme byli ve stejný cvokárně. Institut založil pro něj a ještě jednoho matematika jménem Dieudonné zámožný Rus jménem Motchane – tak se opravdu jmenoval –, a to byl totální šlógr. Modelem byl IAS. Na Princetonu. Poradce jim dělal Oppenheimer. Byla jsem tam rok, ale pak začaly docházet peníze. Nakonec jsem nedostala ani celé stipendium. Byla jsem tam jediná žena. Nejdřív si mysleli, že pracuju v kuchyni.

Chápu to tak, že to nebyla dobrá zkušenost.

Bylo to fantastické. Dokonce už v Chicagu jsem měla jisté problémy. Ale Grothendieck naslouchal každému slovu, co člověk řekl. Pokyvoval hlavou a dělal si poznámky do notesu. Mluvil s vámi. Kladl otázky, které vás nenapadly.

Kolik vám bylo?

Sedmnáct.

A to nebyl problém. Váš věk.

Jemu to ani nepřišlo na mysl.

Proč vám nepíše?

Hlavně asi proto, že matematiku opustil.

Jako vy.

Ano. Jako já.

Bylo to těžké?

No. Říkám si, že je možná těžší ztratit jednu věc než ztratit všechno.

Jedna věc může být někdy vše.

Ano. Může. Nic jiného než matematiku jsme neměli. Není to tak, že bychom se vzdali matematiky a začali hrát golf. Dneska ho zvou na semináře, on tam přijde a blábolí o životním prostředí nebo válečných štváčích. Jeho rodiče byli političtí aktivisti. O jejich památku velmi pečují. Na stole má kresbu otce a taky něco, co je prý posmrtná maska jeho matky. Ale pravda je taková, že ho jako dítě opustili a šli za svým politickým snem vybudovat svět, jaký nikdy nebude, a já se domnívám, že on cítí povinnost v tom jejich úsilí pokračovat, aby nějak ospravedlnil zradu, které se na něm dopustili. Je ženatý a má děti. Bojím se, že udělá totéž.

Vy pláčete?

Promiňte.

Ale všechno to opustil.

Ano.

Proč?

Jeho přátelé se domnívají, že byl mentálně čím dál labilnější.

A byl?

To je složité. Nakonec totiž mluvíte o domněnkách. O povaze skutečnosti. Každopádně některé z mých kolegů matematiků by pobavilo, kdyby jim někdo tvrdil, že opuštění matematiky je důkaz mentální lability.

Kolik mu je?

Čtyřiačtyřicet.

A vy jste jela do Francie na stipendium do jeho institutu.

Já jela do Francie se svým bratrem. Nevěděla jsem, jestli se vrátí. Ale ano. Chtěla jsem jet do institutu. Dělal tam přesně to, co jsem chtěla dělat já.

To už jste byla absolventkou Chicagské univerzity.

Ano.

V šestnácti.

Ano. Dělal jsem doktorát. Vlastně ho pořád ještě dělám. Neměla jsem žádný život. Jen jsem pracovala.

Čím byste chtěla být, kdybyste nebyla matematickou?

Mrtvolou.

Jak vážně tuhle odpověď myslíte?

Já tu vaši otázku brala vážně. I vy byste měl brát vážně mou odpověď.

Jste v pořádku?

Ano. Možná jsem tu vaši otázku tak trochu odbyla. Opravdu jsem chtěla jediné dítě. Opravdu chci. Kdybych měla dítě, šla bych k němu v noci a jen tam seděla. Tiše. Poslouchala bych, jak moje dítě dýchá. Kdybych měla dítě, o realitu bych se vůbec nestarala.

Překvapujete mě.

Ano. No, tak to je.

Chcete pokračovat?

Jsem v pohodě. Každopádně, Grothendieck se s Motchanem nepohodl. Motchane mu sdělil, že institut přijímá peníze od armády, aby rezignoval. Což udělal. Ani si nejsem jistá, že to byla pravda. Ohledně těch peněz.

Je to opravdu velký matematik?

Ano.

Udělal něco, co bych dokázal pochopit?

To nevím. Udělal práci za pět matematiků. Blížil se v tomhle Eulerovi. Nakonec se pustil do toho, že přepíše celou algebraickou geometrii. Stačil udělat jen zhruba třetinu. Několik tisíc stran. Ovšem matematiku zásadně proměnil. Vedl skupinu Bourbaki, ale nakonec mu

nedokázali stačit. Nebo nechtěli. Jejich matematika byla postavena na teorii množin – která se ale začala jevit jako nedostatečná– a on vykročil velký kus za ni. Dostal se na úplně novou úroveň logické abstrakce. K novému způsobu, jak nahlížet svět. Snažil se dokončit to, co začal Riemann. Chtěl navždy sesadit Eukleida. Prozatím ignorovat pátý postulát. Zahrnout nekonečno, což Eukleides nedokázal. Když se zabýváte teorií toposů, ocitáte se na hraně úplně jiného vesmíru. Našel jste místo, odkud se můžete ohlédnout na celý svět odnikud. Nejde jen o nějaký gestalt. Je to zcela zásadní věc.

A tak jste se nechala hospitalizovat zde.

Ve Stelle Maris.

Ano.

Pokud vás hospitalizují proti vaší vůli, dostanete papíry, když přijдете sama, tak ne. Usuzují totiž, že musíte být celkem příčetná, jinak byste nepřišla. Sama od sebe. Takže co se záznamů týče, dostanete jen průkazku. Když je člověk dostatečně příčetný, aby věděl, že je blázen, pak není takový blázen, aby si myslel, že je příčetný.

Byla jste tu kolikrát? Dvakrát předtím?

Ano.

Proč tentokrát? Na to se hlavně ptám.

Do pokoje za mnou chodí divní lidi.

To podle všeho není nic nového.

Chtěla jsem vidět nějaké lidi tady.

Pacienty.

Ano. Vy si myslíte, že bych sem přišla na návštěvu s pomocí?

Myslíte těch lékařů.

Ano.

Nevím.

Ale víte.

Neberete žádné léky.

Ne.

Myslíte, že to je moudré?

Nevím, co je moudré. Nejsem moudrý člověk.

Ale nemyslíte si, že jste šílenec.

Nevím. Ne. Minimálně nepasuju do té vaší knihy o šílenství.

Myslíte Diagnostický a statistický manuál duševních poruch.

Ano. Samozřejmě nejsem jediná, kdo tam nepasuje.

Máte stále halucinace?

Nikdy jsem neřekla, že to jsou halucinace.

Své návštěvníky jste označila za neexistující osoby.

Postavy.

Tak postavy.

Citovala jsem z literatury.

Z jaké literatury?

Literatury o mně. Ale ne. Poslední dobou jsem je neviděla. Na takováhle místa neradi chodí. Necítí se tu pohodlně. Vy se usmíváte.

Jako byste říkala, že takovéhle zařízení samo o sobě podporuje duševní zdraví. Co? Asi jako kostel odpuzuje zlé duchy.

To by podle mě mohla být dobrá analogie. V kostele se taky neustále mluví o hříšnicích. O těch spasených skoro nepadne zmínka. Kdosi poznamenal, že Satanovy zájmy jsou čistě duchovní. Chesterton, myslím.

Asi nechápu, co chcete říct.

Satana zajímá jen vaše duše. Vaše blaho je mu jinak úplně u prdele.

Zajímavé. Ti vaši návštěvníci. Nebo jak jim chcete říkat. Co mi o nich můžete říct?

Nikdy nevím, jak na takovou otázku odpovědět. Co chcete vědět?

Jmenujou se nějak?

Nikdo se nejdřív nijak nejmenuje. To vy je pojmenujete, abyste je našel v temnotě. Víím, že jste si četl mou zdravotní dokumentaci, ale ti doktůrci popisům halucinačních postav skoro nevěnují pozornost.

Jak skuteční vám přijdou? Působí jak? Snově?

To bych neřekla. Snové postavy postrádají soudržnost. Vidíte nějaké kousky, zbytek si domyslíte. Něco jako slepá skvrna v oku. Nemají kontinuitu. Plynule se proměňují v jiné bytosti. Nemluvte o tom, že krajina, kterou obývají, je snová krajina.

Hlavní postavou je plešatý trpaslík.

Prcek. Ano.

Kluk.

Kluk. Ano.

Ale není jako postava z vašich snů.

Ne. Je jako postava ve vašem pokoji.

Zajímalo by mě, jestli tušíte, proč tyhle postavy nabývají své konkrétní podoby.

Nechcete zkusit jinou otázku? Nabývají takové podoby, z jaké se skládá jejich podoba. Asi se chcete zeptat na to, co by mohly symbolizovat. Tak to netuším. Nejsem jungiánka. Svou otázkou taky naznačujete, že podle vás existuje možnost, že bych tuhle přihlouplou menažerii mohla nějak řídit. Tak či onak. Přitom každá z těch postav se doslova tetelí skutečností. Vidím chlupy v jejich nose, vidím jim do uší, vidím uzly na tkaničkách jejich bot. Vy se domníváte, že byste z toho mohl inscenovat operu mých ztrápených duševních procesů. Hodně štěstí.

Ale jste si vědoma toho, že podle ostatních lidí takovéhle bytosti neexistují.

Definujte mi, co podle vás znamená existovat.

Promiňte, nerozumím.

Opravdu mě nezajímá, čemu věří jiní lidi. Nepokládám je za dostatečně kvalifikované, aby na to mohli mít názor.

Protože je neviděli.

No. Já bych řekla, že tím se dostáváme do logické slepé uličky. Co myslíte?

Jistě víte, že halucinace v rozsahu, který popisujete, jsou extrémně vzácné. Nejedna z vašich psychiatrů vyjádřil podezření, že si je vymýšlíte.

Vymýšlím.

Ano.

To je docela zvláštní vyjádření, ne?

Že si vymýšlíte, že si je vymýšlíte.

Ano. No, ale ani oni nejsou oprávněni mít na to názor.

Lékaři?

Lékaři.

Možná ne. Kdy tahle věc začala? V jakém věku?

Přijde vám, že mám floridní psychózu? Ne. Nepřijde.

Na druhou stranu, samozřejmě, se nerada dáváte testovat.

Ne. A vy byste se chtěl dávat testovat?

Ne. Tedy pokud bych si nemyslel, že z toho vyjdu dobře.

Ale podle vás jsou testy co? Pomýlené? Invazivní?

Řekněme, že se mi prostě nelíbí.

Ale některé testy jste podstoupila. Na pokročilém Rave-
novu jste měla dokonalé skóre.

To už se taky stalo.

Ale ne za ten čas, za který jste ten test zvládla vy.

Ty počáteční otázky jsou celkem hloupé. Prostě jen doplňujete chybějící obrázek. Je to poskládané celkem primitivním způsobem. Problémy jsou časem složitější, ale nejsou vlastně odlišné. Navíc, ať jsou ty obrázky sebe-složitější, pořád na ně aplikujete jen šest pravidel.

Na konci testu jste nakreslila pár trojrozměrných matic.

Jo, ty svazy. Jeden šel řešit geometricky, druhý výpočtem. Ale přišlo mi, že vypadají slibně. Působily dojmem, že z nich půjdou vymyslet pěkně těžké úlohy. Pokud jste netrefil dimenzi, nemohl jste sledovat postup. Už se mi neozvali. Ale přišlo mi, že když ty testy někdo lehce zvládne, měli by mít k dispozici těžší. Jenže já měla za to, že si chcete povídat o halušácích.

O čem?

Halušácích. Entitách. Halušácích jako od halucinací.

To je nějaké slovo? Halušáci?

Už ano. Asi nejbliž by tomu byly halušky jako jídlo, anebo ušáci jako zvířata. Každopádně, v jakém věku. Abych

odpověděla na vaši otázku. S nástupem menstruace, píše se myslím v dokumentaci.

Jen jsem si říkal, jestli je to správně. Je to dost brzy.

Dokonce byste to mohl označit za projev předčasné vyzrálosti.

Doufám, že mi tu odpověď prominete, ale v jakém věku to bylo?

Ve dvanácti.

Schizofrenie se u žen obvykle projevuje až těsně před dvacátkou nebo po ní.

Mě nikdy oficiálně nediodnostikovali jako schizofreničku.

Ne.

Možná vyvinou nějaký test pro obecnou podivnost. Co vy na to?

Podstoupila jste zde MMPI. Před dvěma lety.

Přesně tak.

Když už mluvíme o té obecné podivnosti. Klasifikovali vás jako sociopatického devianta, načež následovala řada poměrně neatraktivních adjektiv. To bylo na škále čtyři. Znalá jste minnesotský test?

Ne. Já skutečně nemám zálibu v tom studovat vaše testy. Přijdou mi úchvatně stupidní a nesmyslné. Takže mě to jen čím dál víc sralo. Nakonec jsem se snažila vyjít z toho jako šílenec s možnými sklony k sebevraždě.

Neměla jste obavu, že vás tu zavřou?

Vždyť jsem tu byla zavřená.

Na minnesotském testu vám nepřišlo nic zajímavé.

Ne.

Na Stanford-Binetově jste měla skóre devadesát šest.

Pokoušela jsem se o stovku.

Proč?

Protože takové skóre by člověk měl mít.

Jaké máte vlastně IQ?

Žádné nemám.

To je nějaká forma domýšlivosti? Že nejdete otestovat?